

VIII. VODNÍ SKAUTING

VIII.1 Historie a současnost vodního skautingu u nás i ve světě

29	Má přehled o historii i současnosti vodního skautingu u nás i ve světě a umí toho využít při činnosti oddílu.	Má povědomí o historii vodního skautingu. Je si vědom specifik vnitrozemského a námořního vodního skautingu. Znalosti předává dál. Spolupracuje s ostatními vodními skauty.
----	--	---

Povinností skautského vůdce je předávat své znalosti, dovednosti a zkušenosti dál svým svěřencům. Kromě aktuální podoby skautské činnosti a vodácké praxe by měl ale každý znát i své kořeny, proto nesmí ani vodnímu skautovi chybět základní přehled o historii hnutí, jehož je součástí. U kapitánské zkoušky tedy nejde o znalost mnoha dat, ale o porozumění událostem, které vodní skauting zrodily, formovaly a ovlivňovaly.

Díky historickým i geografickým podmínkám je vodní skauting velmi rozmanitý – řeky, přehrady, jezera, moře... I když se často v mnohém lišíme, něco nás přeci jen spojuje: krom společných historických kořenů a skautských idejí také láska k vodě, vodním sportům a vodácké a námořnické romantice. O to snáz můžeme s ostatními vodními skauty navazovat kontakty, účastnit se společných akcí, vzájemně spolupracovat a vyměňovat si své zkušenosti a zážitky, a to jak v rovině osobní, tak kolektivní (např. oddílové či přístavní). Přínosným rozšířením obzorů může být i spolupráce s vodními skauty za hranicemi České republiky. V rámci naší země, ale i mimo ni také můžeme v celé řadě oblastí čerpat konkrétní užitek a výhody, které svým členům spolek Junák či Hlavní kapitanát vodních skautů nabízí.

Stručná historie vodního skautingu

1909-1939

Kořeny vodního skautingu sahají na počátek roku 1909, kdy v Glasgow vznikla první skupina vodních (námořních) skautů – „Sea Scouts“. V březnu téhož roku vznikl první oddíl Sea Scouts v Londýně. V říjnu 1910 se v Anglii utvořil odbor pro vodní skauting, což je obvykle považováno za vznik vodního/námořního skautingu. V roce 1912 vydal bratr zakladatele skautingu Warrington Baden-Powell, diplomat ve službách Admirality a také ve své době známý jachtař, první příručku pro vodní skauty s názvem *Sea Scouting and Seamanship for Boys*.

(Obr. 29.1)

Na našem území založil skauting již v letech 1911-1912 středoškolský profesor Antonín Benjamine Svojsík podle britského vzoru pod názvem Junák. Poté, co se v roce 1912 Josef Rössler-Ořovský, mimo jiné spoluzakladatel Českého olympijského výboru a nadšený propagátor mnoha sportů včetně vodních, seznámil na olympijských hrách ve Stockholmu se švédskými vodními skauty, začal také u nás nadšeně propagovat vodní skauting. Vodácký výcvik zavedl nejprve mezi dorostenci v Českém Yacht Klubu, posléze se mu začala věnovat i instruktorská družina Bobrů 2. pražského oddílu, která se tak stala první skupinou, jež měla systematický vodácký výcvik zařazený do programu skautské činnosti. Podnikala řadu zdařilých kanoistických túr spojených s vodním tábořením, při nichž jako instruktor působil i Josef Rössler-Ořovský ml.

(Obr. 29.2)

V roce 1913 se skauti z družiny Skokanů z 2. pražského oddílu a další skupina z tábora br. Pulkrábka plavili po Sázavě do Prahy ze svých táborů nedaleko Pelíškova mostu mezi Kácovem a Soběšínem, a to na dřevěných pramicích, které si během pobytu sami postavili podle krátkého návodu, uveřejněného ve Svojsíkových *Základech Junáctví*. Po mnohém zkoušení a tápání se právě v této době zrodila pramice s kotrčem (kormidlem), která přetrvala v různých obměnách až do dnešních dnů jako loď s 5-7 člennou posádkou, protože výborně vyhovuje potřebám skautského družinového systému. Pramice byly v tehdejších dobách dřevěné a oddíly si je obvykle stavěly samy.

(Obr. 29.3)

Již první ročník časopisu Junák (1915) uveřejňoval články o činnosti vodních skautů. V roce 1918 vznikl první samostatný oddíl vodních skautů pod vedením Josefa Rösslera ml., o rok později se v Praze utvořily další dva oddíly vodních skautů. V březnu 1919 byl založen prozatímní Hlavní stan vodních skautů, který pod vedením vrchního kapitána prof. ing. Ludvíka Šimka zajišťoval organizační a metodické vedení oddílů vodních skautů.

V roce 1920 se spolek Vodní skauti stal členem Svazu junáků-skautů Republiky československé, v Praze vznikl již 4. oddíl vodních skautů a zároveň byl definitivně vytvořen Hlavní stan vodních skautů (později Hlavní kapitanát vodní skauti) pod vedením prof. Šimka. Z jeho iniciativy vyšla roku 1921 první česká příručka vodních skautů *Vodní skauting*, byly přijaty první odborné zkoušky a doplňky, krojový předpis VS a ustanoveno vyznamenání „Stříbrný bobr“.

Vyznamenání „Stříbrný bobr“ původně získávali vodní skauti po složení zkoušek z odborností „zachraňování, první pomoc, kapitánství, lyžectví, táboření říční a zimní, cyklistika, střelectví a atletika“ a při perfektní znalosti dvou světových řečí. Jméno získalo vyznamenání podle první družiny vodních skautů – Bobrů, ostatně dnešní barevná kombinace stuhu tohoto vyznamenání (červená-modrá-červená) je stejná jako barvy družiny Bobrů a následného 1. oddílu VS (původně byla stuha v oddílových barvách každého nositele). Vyznamenání se dnes pod názvem Řád Stříbrného bobra uděluje jako nejvyšší ocenění významné a dlouhodobé práce pro vodní skauty.

Vodní skauti od počátku úzce spolupracovali nejen s Českým Yacht Klubem, ale také se Svazem kanoistů Republiky československé, téměř všechny oddíly měly kromě členství v Junáku zároveň členství v tomto Svazu. Prvními kanoistickými závody byly závody vodních skautů, prvními reprezentanty na mezinárodních kanoistických závodech byli rovněž vodní skauti. Odchovanci oddílů vodních skautů byli až do poloviny 50. let nejúspěšnějšími českými vodáckými olympioniky (Jan Brzák, skautskou přezdívkou Felix, získal zlatou medaili na OH 1936 a 1948, stříbrnou na OH 1952). V roce 1924 také vodní skauti, členové 3. oddílu VS František Novotný – Duha a Vladimír Kazda – Vladěk přivezli z mezinárodních kanoistických závodů v Hamburku způsob jízdy v kleku na jednom kolenu, který se rychle rozšířil mezi ostatní vodní skauty. Desítky dalších aktivních či odrostlých členů oddílů VS udržovaly ještě dlouhá léta československou kanoistiku na špičkové úrovni. Na rozvoji vodního sportu a závodění se také významně podílely oldskautské kluby s bohatou činností, včetně mezinárodních vodáckých expedic spojených s mnoha provosjezdy.

Jak je vidět, vodní skauti byli již od svých počátků velmi aktivní skupinou co do rozsahu činnosti, nikoli však do počtu – jednalo se o cca 15 oddílů v celé republice, počátkem 30. let jejich počet navíc klesal. K významnému oživení přispěl přechod 5. oddílu Praha k vodním skautům – oddíl se pod vedením Jaroslava Nováka – Braťky a Mirko Vosátky – Grizzlyho stal velmi brzy vůdčím vodáckým uskupením, který organizoval mnohé závody a ustavil pramičku jako základní loď skautského výcviku.

(Obr. 29.4a, b)

V roce 1933 zemřel Josef Rössler-Ořovský, zakladatel českého vodního skautingu a v letech 1918-1920 též starosta Junáka – českého skauta, resp. Svazu junáků-skautů Republiky československé. V tomtéž roce se na Vltavě konal propagační závod „Napříč Prahou“, v němž počtem i výkony excelovaly skautské posádky pramic. První ročník čistě skautského závodu „Přes tři jezy“ se konal na konci května 1939 na počest nově otevřené klubovny 13. oddílu VS – oba tyto pražské závody se po roce 1989 sloučily.

Konec 30. let přinesl vodnímu skautingu významnější rozvoj, vznikla řada nových oddílů nejen v Praze, ale také v ostatních městech republiky. Českoslovenští vodní skauti se v průběhu 30. let účastnili i mnohých mezinárodních akcí, například v srpnu 1932 mezinárodního jamboree vodních skautů v Polsku, v roce 1936 mezinárodní lesní školy vodních skautů v Rakousku nebo v roce 1937 pátého světového jamboree v Holandsku. Už v tomto období také nejzdatnější skautské oddíly podnikaly zahraniční plavby, z nichž nejznámější jsou plavby pražského 5. oddílu VS po Jaderském moři.

V přístavu Rijeka si najali plachetnici Gospa Pojšana a plavili se vždy pět týdnů podél pobřeží Jugoslávie a Řecka. Na lodi vykonávali pod vedením kapitána a majitele lodi veškeré námořnické práce.

1939-1945

Po rozbití Československa a následné okupaci českých zemí nacistickým Německem došlo v roce 1940 k prvnímu zákazu Junáka a tím také vodních skautů (v době likvidace existovalo více než 40 oddílů VS). Mirko Vosátka ještě stihl v roce 1940 vydat knihu *Vodáci, ahoj!*, na dlouhou dobu nejucelenější publikaci obsahující praktické znalosti českých vodních skautů. V té době někteří skauti odešli do exilu, aby později bojovali v řadách spojeneckých armád.

(Obr. 29.5)

V Praze se aktivitou 12 členů 5. oddílu vodních skautů vytvořila odbojová skupina „Zbojníci“. Skupina se po spojení s dalšími postupně rozrostla na „Zpravodajskou brigádu“ o 1600 členech, úzce spolupracovala s domácím odbojem a dodávala zprávy odboji zahraničnicku. Přes tvrdá opatření okupantů nebyla nikdy odhalena.

V roce 1945 se skauti aktivně účastnili Pražského povstání, mezi nimi i desítky skautů vodních, mimo jiné i členové Zpravodajské brigády – ZB. Řada odvážných bojovníků zaplatila za svoji odvahu životem, z řad vodních skautů byl nacisty zákeřně zastřelen Hugo Sedláček – Minda, kapitán pražské Třináctky (první poválečné ročníky závodu „Přes tři jezy“, který založila právě Třináctka, se konaly jako Memoriál Hugo Sedláčka – Mindy, od roku 1990 se jako jeho memoriál jezdí dorostenecká kategorie tohoto závodu).

(Obr. 29.6)

První nacistický tank během povstání zničil „pancerfaustem“ člen pražské vodní Pětky Karel Rohlíček – Rohlas, nejmladším bojovníkem na tehdejších pražských barikádách byl čtrnáctiletý vodní skaut Jan Ryšavý z pražské Třináctky. Mnoho vodních skautů bylo po válce vyznamenáno „Československým válečným křížem 1939“, medailí „Za chrabrost před nepřítelem“, „Za zásluhy“ apod.

1945-1968

Po obnově Junáka v květnu 1945 byl pod vedením zakladatele pražské vodní Pětky Jaroslava Nováka – Braťky na začátku srpna znovu zformován Hlavní stan vodních skautů (HSVS), který začal vydávat první pravidelný časopis pro vodní skauty – týdeník *Pošta HSVS*, od 11. čísla přejmenovaný na *Kapitánskou poštu* a od podzimu 1946 vydávaný jako měsíčník.

(Obr. 29.7)

V roce 1946 byl HSVS opět přejmenován na Hlavní kapitanát vodních skautů, jehož vedení převzal ing. Špatný. V září téhož roku jmenovalo Náčelnictvo Junáka hlavním kapitánem JUDr. Josefa Štoka – Bimba. O prázdninách 1946 se u jihočeského rybníka Svět konal první sraz vodních skautů a závod „Po stopách Jakuba Krčína“ – podle slavného českého rybníkáře z 16. století. Skautská práce se rozjela ve všech směrech, mimo jiného se uskutečnila 1. lesní škola vodních skautů v Bechyni a obnovil závod „Přes tři jezy“. V září 1946 také vodní skauti přivítali světovou náčelní Olave Baden-Powell v Praze. Na Vltavě jí předvedli vodácký výcvik a pohostili na své lodi, další den uspořádali na Labi v Poděbradech regatu pod velením Johna Černého. V témže roce vznikly i první oddíly vodních skautek. V Čechách a na Moravě bylo tehdy registrováno 200 oddílů vodních skautů, z toho v Praze 35 oddílů.

Vodní skauti se výrazně angažovali i při povodních 1947. Na „Jamboree míru“ ve Francii v roce 1947 tvořili součást československé delegace a na místě dokonce vlastnoručně postavili dvě dřevěné pramice, které posléze věnovali francouzským vodním skautům. Podle scénáře Jaroslava Nováka – Braťky byl na táboře pražské vodní Pětky na Seči natočen celovečerní film o vodních skautech *Na dobré stopě*. Vyšly nové příručky i vodácká beletrie.

(Obr. 29.8)

I přes únorový komunistický puč roku 1948 se ještě v květnu podařilo uspořádat na dlouhá léta poslední ročník skautského závodu „Přes tři jezy“. Na podzim téhož roku byli vodní skauti, jejichž počet tehdy překračoval pět tisíc, jako autonomní složka Junáka zrušeni – dříve než celá organizace.

Vodní skauti na svém srazu v Kolíně na začátku září 1948 důrazně odmítli začlenění Junáka do komunisty ovládaného „Svazu české mládeže“ (SČM), na základě čehož Akční výbor ústředí Junáka ještě tentýž měsíc oznámil zánik vodních junáků, zrušení jejich činovníckých hodností a kroje. Automaticky byl zabaven i majetek vodních oddílů, včetně kluboven a lodí. Zrušením vodních skautů byla otevřeně a bezohledně zahájena likvidace Junáka.

Jedny z prvních politických procesů byly vedeny právě proti činovníkům vodních skautů, mj. proti Jiřímu Navrátilovi, tehdejšímu kapitánovi pražské vodní Dvojky a pozdějšímu dlouholetému starostovi a místostarostovi Junáka. O vitalitě vodních skautů ale svědčí fakt, že i po násilném spojení Junáka se státním Svazem české mládeže, zrušení vodních oddílů a posléze i definitivním rozpuštěním Junáka v roce 1950 pracovali někteří vodní skauti napůl ilegálně ve sportovních a turistických organizacích. Mnoho skautských činovníků však opět odešlo do exilu, mezi nimi i ti, kteří se nejvíce angažovali při osvobození Československa.

1968-1989

V době „Pražského jara“ 1968 se obnovil Junák i vodní skauti, řada oddílů a činovníků se vrátila z řad turistických a tělovýchovných jednotek zpět ke skautům. HKVS obnovil činnost v dubnu 1968 pod vedením hlavního kapitána Josefa Štoka – Bimba, znovu začalo i vydávání *Kapitánské*

pošty, práci zahájily komise pro vypracování kapitánských a odborných zkoušek, vodáckých doplňků stupňů zdatnosti a koncepce lesních škol VS. Nově vznikly i samostatné oddíly vodních vlčat a žabiček (toto pojmenování „vodáckých světlušek“ bylo oficiálně zavedeno v roce 1970). „Vlajkovou“ lodí pro vodní skauty zůstala i nadále pramice, ideální pro realizaci družinového systému – pouze se změnil materiál k výrobě: dřevo nahradil sklolaminát.

Po okupaci země státy Varšavské smlouvy pod vedením Sovětského svazu v srpnu 1968 bylo jasné, že existence Junáka je opět ohrožena. HKVS se proto zaměřil na vyškolení nové generace vůdců a kapitánů, zorganizoval kapitánské zkoušky, lesní školy a srazy kapitánů a kapitánek (první v tomto období se konal na jaře 1968 ve středočeském Srbsku, poslední v dubnu 1970 ve Světlé nad Sázavou).

Při dalším ukončení činnosti v září roku 1970 existovalo v českých zemích 140 oddílů vodních skautů různých věkových kategorií. Většina oddílů stejně jako při předchozí likvidaci přešla pod hlavičku jiných organizací v naději, že v nich budou pokračovat ve vodácké a skrytě i skautské činnosti. Mnohé oddíly se rozešly, jejich členové založili různé kluby, trampské osady apod.

V následujících letech se uskutečnila třetí vlna emigrace režimem ohrožených skautů. Přestože i v této době proběhly politické procesy, tresty nebyly již tak drastické jako v 50. letech. Místo toho však byly postiženy i rodiny odsouzených, například zákazem vykonávat kvalifikovaná povolání, odebráním cestovních pasů, telefonů apod. Přesto některé oddíly i nadále skrytě pracovaly ve sportovních, turistických či branných organizacích.

Pod zámkou spartakiádního setkání dětských oddílů vodní turistiky se v roce 1985 pokusně konal závod „Přes tři jezy“ – nejméně polovina jeho účastníků byla členy „bývalých“ skautských oddílů. Hlavními organizátory byli Josef Rokos, Milan Svoboda a Zdeněk Hájek z pražské Šestnáctky a Třináctky.

1989-2014

Čeští vodní skauti se po trojím zákazu třikrát obnovili, naposledy hned v průběhu sametové revoluce 1989. První schůze obnoveného Hlavního kapitanátu VS se uskutečnila již 22. listopadu, oficiálně začal nový HKVS pracovat v následujícím roce, kdy byl hlavním kapitánem zvolen Zdeněk Hájek – Jack, hlavou dívčího vodního skautingu, tedy hlavní kapitánkou, Vlasta Páleníková. Znovu začala vycházet *Kapitánská pošta*, obnoveny byly srazy kapitánů a kapitánek, které se od roku 1990 konají pravidelně každý půlrok. V průběhu následujícího období se HKVS postupně omladil.

(Obr. 29.9 a, b)

15. září 1990 byl opět oficiálně uspořádán skautský závod „Napříč Prahou – přes tři jezy“. V roce 1991 proběhla na Lavičkách na Dalešické přehradě 5. LŠVS, která se posléze opakovala téměř pravidelně v dvouletých intervalech, a také kormidelnický kurz.

Posléze se konaly i jiné lesní kurzy, 1. instruktorská lesní škola VS (1996, Velká Holná), seniorská lesní škola VS (pro ty, kteří neměli v uplynulých desetiletích příležitost udělat si lesní školu v odpovídajícím věku), admirální plavby i další kurzy.

Na návrh Otakara Randáka – Oskara, dlouholetého vodního skauta a zdatného vodáckého sportovce (např. v roce 1951 zvítězil v maratonském závodě České Budějovice – Praha na vlastnoručně vyrobeném kajaku), doporučil HKVS oddílům k amatérské výrobě pramici délky 520 cm (P520) se sklolaminátovou skořepinou s dřevěnou výztužnou kostrou, jejíž součástí byla i ploutvová skříň, aby se každá loď dala oplachtit. Celkem se postavilo cca 40 pramic P520.

V roce 1993 získali VS darem od někdejších vodních skautů, sourozenců Rumlových, restituovanou vilu v Nymburce, dnes Mezinárodní skautské středisko „Tortuga“, neoficiální sídlo HKVS.

(Obr. 29.10)

Na začátku června 1994 se na Orlické přehradě uskutečnilo první celostátní setkání vodních skautů „Navigamus“ se zhruba 800 účastníky, jehož námětem bylo 50. výročí „Dne D“, tedy vylodění Spojenců v Normandii. Další Navigamy následovaly v tříletých intervalech. V rámci Navigamu se konala také první regata oplachtěných pramic s takeláží „scout“ – právě tehdy vzniklo dnes již tradiční „SKARE“ (SKAutská REgata).

V roce 1997 se konal Navigamus opět v kempu Velký Vír na Orlíku, námětem bylo 500. výročí obeplutí Mysu dobré naděje. O 3 roky později se Navigamus přesunul na Seč, za námět posloužilo 300. výročí pirátské republiky Tortuga; Navigamus 2003 se konal v Březích u Přelouče, připomínal 60. výročí bojů o ostrov Guadalcanal. V roce 2006 byla místem konání Navigamu Hlučínská štěrkovna, námětem 650. výročí vzniku Hanzy, svazu německých obchodních měst. Navigamus 2009 u vodní nádrže Rozkoš u České Skalice byl tematicky zaměřen na Sindibádovy plavby. Námětem Navigamu 2012, který se konal na Boleveckém rybníku u Plzně, byla plavba Titaniku, a v roce 2015 se symbolický rámec Navigamu, konaného znovu na břehu Sečské přehrady, zaměřil na bitvy admirála Nelsona.

(Obr. 29.11)

Čestný hlavní kapitán Mirko Vosátka vydal také roku 1997 knihu *Z deníku kapitána*, která je vedle jeho předchozího dvakrát vydaného titulu *Vodáci, ahoj!* dosud jedinou ucelenou publikací o metodice českého vodního skautingu.

(Obr. 29.12)

V rámci závodu Přes tři jezy v roce 1995 se na veřejnosti poprvé představila skautská pramice P550, navržená opět Otakarem Randákem – Oskarem. V květnu 1996 byly na závodu „SKARE“ představeny první dvě P550 s oplachtěním. Díky pramicím P550 vstoupily oplachtěné pramice a s nimi jachting jako takový definitivně do programu oddílů vodních skautů.

Do té doby používané a oblíbené „pěpětsetdvacítky“ (P520) tak byly nahrazeny moderními pramicemi se samonosnou sklolaminátovou skořepinou s oblým kýlovým profilem, který s vestavěnou ploutvovou skříní zajišťuje dostatečnou torzní pevnost při váze lodi do 60 kilogramů. Nová loď však vyžadovala profesionální výrobu kopyta i první série lodí, tu za příspěví dotace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zajistila a dodnes zajišťuje plzeňská firma Trident. Hned v roce 1995 se vyrobilo a do oddílů dostalo prvních 40 nových lodí.

V roce 1997 byl novým hlavním kapitánem zvolen Vladimír Cvrček – Vezír, který tuto funkci zastával do roku 2013, tedy šestnáct let. V době jeho vedení HKVS byl mimo jiné schválen Řád vodních skautů a posílena role krajských kapitánů VS, která měla mj. zlepšit vzájemnou spolupráci v rámci Sítě VS, zejména s oddíly a přístavy, působícími daleko od pražského centra. Vodní skauti reagovali i na probíhající změny v Junáku – došlo k obnově výchovného programu pro mladší i starší věkové kategorie VS, do Řádu pro vzdělávání činovníků Junáka byla kromě kapitánské zkoušky začleněna i méně náročná zkouška vodáckého minima. *Kapitánská pošta* začala vycházet v elektronické podobě.

(Obr. 29.13)

V roce 2013 nahradil Vladimíra Cvrčka – Vezíra na postu hlavního kapitána David Svoboda – Cedník z pražského 4. přístavu VS.

Základní data z historie vodního skautingu:

- 1909 – vznik prvních oddílů vodních skautů ve Velké Británii
- 1910 – v Anglii založen „odbor pro vodní skauting“ – oficiální vznik vodního skautingu
- 1912 – Warrington Baden-Powell vydává příručku *Sea Scouting and Seamanship for Boys*
- 1912 – založení družiny Bobrů (pozdějšího 1. oddílu VS) Josefem Rösslerem-Ořovským
- 1940 – zákaz Junáka (a tedy i vodních skautů)
- 1945 – 1950 – první znovuoobnovení činnosti Junáka, posléze druhá likvidace
- 1968 – 1970 – druhé znovuoobnovení činnosti Junáka, posléze třetí likvidace
- 1990 – třetí obnovení činnosti Junáka a s ním i vodních skautů a HKVS
- 1994 – první celostátní setkání českých vodních skautů Navigamus

Použitá a doporučená literatura a další zdroje:

An Official History of Scouting. London, 2006.

BADEN-POWELL, Warrington: Sea scouting and Seamanship for Boys. Glasgow, 1911.

BŘEČKA, Bruno: Kronika čs. skautského hnutí. Brno, 1999.

CVRČEK, Vladimír: Historie vodních skautů. ČLK VS Námořní akademie, 2008.

CVRČEK, Vladimír: Historie VS v českých zemích, in: Kapitánská zkouška. Rukopis, 2009.

HÁJEK, Zdeněk: Stručná historie vodního skautingu v Čech, na Moravě a Slezsku, ale i na Slovensku. Kapitánská pošta 1996, č. 9.

JANKA, Otto: Vodní skaut, který k nám spadl z Marsu. Praha, 1999.

KÁŇOVÁ, Helena: Historie vodních skautů. Rukopis, 2006.

SVOBODA, Milan: Hledání zaváté stezky. Praha, 1994.

ŠANTORA, Roman (ed.): Skautské století. Praha, 2012.

VOSÁTKA, Mirko: Z deníku kapitána, Praha 1997.

Vodní skauting dnes

Česká republika je stejně jako někdejší Československo vnitrozemský stát, který nemá moře ani velká přírodní jezera. Vodní sporty se proto u nás mohou realizovat na husté říční síti, soustavě rybníků, zakládaných již od 16. století, či na přehradách budovaných zejména v minulém století proti zátopám, pro výrobu elektřiny, k zásobování vodou nebo dalším účelům. Hlavní vodáckou činností je proto v Česku kanoistika a vodní turistika, v posledních desetiletích se do velké obliby dostává také jachting. Čeští skauti, realizující vodácký program, se proto nenazývají mezinárodním pojmenováním „sea scouts“, tedy námořní skauti, ale „vodní skauti“ („water scouts“). Romantika moře a mořského cestování je přesto v Česku velmi oblíbená, ostatně už za bývalé Rakousko-Uherské monarchie tvořili až 1/3 příslušníků vojenského námořnictva Češi, příběhy námořníků a pirátů jsou oblíbenou četbou i námětem filmů a řada Čechů je absolventy zahraničních námořních škol. Doplňkovou činností je pro české vodní skauty v malé míře vodní motorismus, naopak stále více rozšířený je rafting – mnohé oddíly vyjíždějí za hranice České republiky na zahraniční řeky a ani plavba po moři není takovou vzácností jako v minulém století.

I v současné době jsou někteří vrcholoví sportovci odchovanci vodních skautů - Karolína Ptáčková-Kocmanová (rafting – dvojnásobná mistryně světa), Kateřina Kudějová (K1 – několikanásobná mistryně světa), Jan Trefný (†) a Jiří Kavka (†) (C2, zlatá MS 2003).

V České republice jsou vodní skauti organizováni ve spolku Junák – český skaut, z. s. V současné době jsou v Junáku asi tři a půl tisíce vodních skautů, organizovaných v přibližně 160 oddílech a 30 přístavech. Vodní skauti tak tvoří asi 7 % členů Junáka, což je dlouhodobě stabilní podíl na členské základně.

Díky svému poměrně malému počtu udržují čeští vodní skauti mezi sebou blízké osobní kontakty. Vedoucí oddílů VS se dvakrát ročně scházejí na svých srazech, jednou za tři roky se koná celostátní setkání českých vodních skautů s mezinárodní účastí „Navigamus“, kterého se účastní vždy asi tisíc skautů a skautek. Hlavní kapitanát vydává pro vodní skauty i všechny další zájemce elektronický dvouměsíčník *Kapitánská pošta*, aktuální informace pak zveřejňuje také na svém webu (www.hkvs.cz, resp. vodni.skauting.cz). Jako doplněk dětských skautských časopisů *Skaut-Junák* a *Světýlko* jsou vodním skautům vkládány přílohy *Mod/kré stránky*.

Vodní skauti se účastní množství vodáckých závodů, některé také sami pořádají – mezi ty nejznámější patří tradiční „Závod Napříč Prahou – přes tři jezy“ a jachtařské „SKARE“. O akcích vodních skautů najdeš více v kapitole XX.

Velká pozornost je v posledních letech věnována také vodáckému vzdělávání. Již před válkou a v krátkých údobích po 2. světové válce existovaly lesní školy pro vodní skauty. V roce 1991 se konala již 5. lesní škola vodních skautů, poprvé nerozdělena (ani formálně) na chlapecký a dívčí kmen. Od té doby se lesní školy VS – dnes Kapitánské lesní školy vodních skautů (KLŠVS) – konají především za účelem přípravy na složení kvalifikace vedoucích vodáckých oddílů, tedy kapitánské zkoušky.

(Obr. 29.14)

K bezpečnému provádění vodácké činnosti slouží kurzy a zkouška vodáckého minima, často nazývaná „Kapka“, určená jak vodním, tak především „pozemním“ skautům, kteří absolvovali čekatelskou zkoušku.

Současná podoba obou zkoušek je od roku 2013 dána kompetenčním profilem, který je od stejného roku součástí Řádu pro vzdělávání činovníků a činovnic Junáka.

Jako bonus vodáckého vzdělávání získal Junák prostřednictvím HKVS opakovaně i akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR Instruktor vodní turistiky (IVT), uznávanou i mimo spolek Junák. Osvědčení o absolvování IVT je předáváno úspěšným absolventům těch kurzů, které splňují podmínky akreditace (obvykle KLŠVS a některé kurzy vodáckého minima).

Od roku 1996 se příležitostně koná specializovaná Instruktorská lesní škola VS, od roku 2002 každoročně také Čekatelský lesní kurz vodních skautů „Námořní akademie“. Čas od času se konají také jiné kurzy spíše kratšího rozsahu a specializovaného zaměření.

Vzhledem ke specifikům své činnosti si vodní skauti tradičně upravují i skautský výchovný program. Jeho aktuální podoba navazuje na změny v Junáku, odstartované po roce 2005 projektem „Nový program“, jehož cílem bylo inovovat výchovné prostředky tak, aby odpovídaly současné době, dnešním dětem a mladým lidem, aniž by však měnil základní principy a poslání skautingu. O výchovném programu pro VS se lze více dočíst v příslušné kapitole XX.

Vodní skauti se pochopitelně nejčastěji setkávají na řekách či vodních plochách, kde realizují svůj vodácký program nebo se účastní vodáckých akcí a závodů. Kromě nich probíhá i řada místních či regionálních akcí, kde se potkávají vodní skauti z určité oblasti (liberecký Kotorský závod, Čajový

závod na Vysočině, Mimoňské pádlo, Unrrův memoriál apod.). HKVS organizuje každého půl roku ve městech napříč republikou již zmíněný „sraz kapitánů“, určený nejen kapitánům a kapitánkám oddílů, ale všem vedoucím a činovníkům VS se zájmem o dění v Síti vodních skautů a o navázání vzájemných kontaktů s vodáky z jiných regionů. O datu a místě konání těchto srazů informuje *Kapitánská pošta* a web HKVS, jehož prostřednictvím je také možné se přihlásit.

Každoročně před Vánoce se Hlavní kapitanát VS včetně krajských kapitánů a za účasti nositelů Řádu Stříbrného bobra schází v mezinárodním skautském středisku v nymburské vile „Tortuga“.

- v České republice bylo v roce 2014 registrováno 3480 vodních skautů, 30 přístavů a 158 oddílů, které se označily jako „vodní“ (Junák měl celkem 50 439 členů v 2 113 oddílech)
- web vodních skautů: www.hkvs.cz, resp. vodni.skauting.cz
- vodní skauti vydávají vlastní elektronický časopis Kapitánská pošta a přílohu dětských skautských časopisů Mod/kré stránky
- nejvýznamnější akce vodních skautů: Navigamus, Závod Napříč Prahou – přes tři jezy, SKARE
- pravidelně každého půl roku se vedoucí VS sjíždí na své srazy (ÚSK – Ústřední srazy kapitánů), jednou za tři roky jsou tyto srazy volební

Vodní skauting v zahraničí

Aktivity na vodě byly součástí skautingu již od jeho počátku. Sea Scouting (námořní – u nás vodní – skauting) se tak stal nedílnou součástí skautského hnutí a je jí dodnes. Námořní/vodní skauting je po celém světě založen na naplňování skautské metody prostřednictvím vodáckých aktivit (jízda na kajaku, kánoi, veslování, plachtění, ...). Základ je tedy společný pro všechny, ale jeho konkrétní podoba závisí především na geografické poloze dané země. Vodní skauting tak, jak ho známe my, je poměrně netradiční, protože většina zemí si ho bez moře nedokáže představit.

Vodní skauting dnes existuje v desítkách zemí na všech kontinentech s výjimkou Antarktidy. Mezi nejpočetnější patří organizace námořních/vodních skautů v USA (cca 15 000), Holandsku (cca 11 000) a Velké Británii (cca 10 000). Velké organizace jsou také ve skandinávských zemích, Finsku (cca 9 000) a Švédsku (cca 7 000). Tři a půl tisíce českých vodních skautů registrovaných ve zhruba 160 oddílech tak patří spíše na přední příčky světového žebříčku.

Evropští vodní skauti se snaží o spolupráci, výměnu zkušeností i pořádání společných akcí. Od roku 1985 se pravidelně každé dva až tři roky konají semináře Eurosea. Jejich cílem je umožnit národním asociacím sdílet nápady a zkušenosti, aktivity na vodě a rozvíjet námořní/vodní skauting.

Seminářů se účastní členové národních nebo regionálních řídicích týmů odpovědných za námořní/vodní skauting nebo rozvoj jeho programu (obdobu Hlavního kapitanátu vodních skautů). První Eurosea se konalo v řecké Soluni (1985). Eurosea už hostila i Česká republika, a to v roce 2010 v Plzni, u příležitosti oslavy stého výročí položení základů námořního/vodního skautingu Waringtonem Badenem-Powellem knihou *Sea Scouting and Seamanship for Boys*. V posledních letech se setkání vždy účastní i čeští zástupci.

(Obr. 29.15)

Na internetu jsou k dispozici noviny evropských vodních skautů Euronaut (články jsou v angličtině a francouzštině), které vychází nepravidelně a jsou zdarma. K jejich emailovému odběru se lze přihlásit elektronicky (viz odkaz na konci tohoto textu). Každý příspěvek je vítaný, takže je možné dát o sobě, své činnosti či zajímavé akci vědět i prostřednictvím tohoto celoevropského časopisu.

V roce 1996 byla na podnět šéfa Evropské skautské organizace (ESO) Dominique Benarda založena na podporu rozvoje námořního/vodního skautingu v Evropě skupina Odysseus.

Její členové jsou voleni na seminářích Eurosea na 3 roky. Skupina se má scházet jednou ročně (mezitím pracuje pomocí mailů a internetu) a jejím cílem je například rozvíjet spolupráci mezi námořními/vodními skauty v Evropě, vytvářet doporučení pro zvýšení bezpečnosti při činnosti na vodě, zvyšovat povědomí o námořních/vodních skautech na národní i mezinárodní úrovni, rozvíjet vodácký program a aktivity v souladu s cíli ESO či podporovat účast mladých námořních/vodních skautů v rozvojových projektech. Pravdou zůstává, že jedinou viditelnější aktivitou skupiny Odysseus je pořádání seminářů Eurosea.

Skupina Odysseus podnítila také vznik sítě tzv. ambasadorů. Jejím cílem je usnadnit a podpořit komunikaci mezi jednotlivými státy. Z každé země by tedy měl být určen jeden zástupce – kontaktní osoba – který je zapojen do mailové konference a slouží jako styčný bod pro přijímání informací zvenku a naopak.

Další možností kontaktu se zahraničními vodními skauty je osobní setkání na společné akci. V minulosti byly uspořádány speciální plavby – např. Armada v roce 2011, která doplula do místa konání světového skautského jamboree ve Švédsku. Obzvláště polští skauti pořádají rozmanité plavby poměrně často a také na ně zvou zahraniční vodní skauty. Významnou aktivitou jsou nejrůznější závody plachetnic, které se konají po celé Evropě. Někdy projeví vodní skauti zájem o návštěvu

České republiky a samozřejmě se také účastní velkých mezinárodních akcí (světové jamboree, střeoevropské jamboree apod.), kde je můžete se svým oddílem potkat – u nás jsou nejčastěji k vidění na setkání Navigamus.

- vodní skauting = sea scouting (námořní skauting)
- nejvíce vodních/námořních skautů v USA (15 000), v ČR asi 3 000
- evropské semináře Eurosea – setkání činníků vodních/námořních skautů působících na celostátní úrovni
- časopis evropských vodních/námořních skautů – Euronat – články v angličtině a francouzštině
- skupina Odysseus – volení zástupci vodních/námořních skautů z Evropy, cílem je rozvoj spolupráce mezi jednotlivými zeměmi
- mezinárodní akce s účastí vodních/námořních skautů – společné plavby, závody, jamboree, Navigamus

Použitá a doporučená literatura a další zdroje:

www.seascout.org (Sea Scouts BSA, USA)

www.seascouts.eu (vodní skauting v Evropě)

www.seascouts.eu/?page_id=61 (noviny pro evropské námořní/vodní skauty Euronaut)

www.members.scouts.org.uk/supportresources/search/?cat=7,306,308 (vodní skauting ve Velké Británii)

www.aqua.sk (vodní skauti na Slovensku)

Zpracoval Vladimír Cvrček – Vezír, Pavel Bár – Pavlík a Kateřina Kaderová – Liška

VIII.2 Specifika vodního skautingu

30	Je si vědom specifík vodního skautingu a zná jejich opodstatnění.	Ví, že vodní skaut je především skaut. Zná cíle tradic vodních skautů (disciplína, kroj, vlajková etika atd.). Zná symboliku vodních skautů (kotva, znak, bobr, vlajka HKVS). Ví, jak je vodní skauting organizačně začleněn v rámci Junáka, a chápe z něj vyplývající okolnosti (síť VS, HKVS).
----	--	--

Kompetence pomáhá absolventovi kapitánské zkoušky vést skauty a skautky v jeho jednotce po skautské stezce trochu odlišným způsobem – naznačuje, že vodní skauting je od počátku míněn jako forma skautské výchovy, která rozšiřuje využívání skautské výchovné metody o vodní a vodácké aktivity a také vodáckou i námořní symboliku a romantiku.

Vodní skaut je především skaut

Robert Baden-Powell nabídl britským chlapcům hru, která se brzy rozrostla v celosvětové hnutí – skauting. Předpokládá se, že již na prvním skautském táboře na ostrově Brownsea využil k výcviku člun. Také již při psaní knihy *Scouting for boys* myslel na vodáckou složku pobytu v přírodě a o spolupráci proto požádal svého staršího bratra Waringtona, zkušeného jachtaře a v té době významného diplomata ve službách Admirality. Vedle oddílů pěších skautů tak spontánně začaly postupně vznikat i oddíly námořních skautů. Právě pro ně napsal Warington v roce 1912 první příručku vodních skautů *Sea Scouting and Seamanship for Boys*.

Robert B-P toto odvětví skautingu podporoval nejen proto, že v té době byla profesí mnoha britských mladých mužů služba v obchodním a válečném loďstvu, ale i v docích nebo mnoha dalších, pro mořeplavbu podpůrných odvětvích. V mládí totiž na vlastní kůži poznal, že vodáctví dokáže velmi silně formovat charakter. Když mu bylo patnáct let, putoval se svými bratry (Warington a George se stali námořními důstojníky) na skládací kánoe po řekách Temži, Severn a Wye, spali ve stanech a vařili si na ohni - prostě puťák. Později strávil troje prázdniny na Waringtonově jachtě Diamond, se kterou bratři křižovali podél jižního pobřeží Anglie. Robert jako nejmladší zastával roli kuchaře a tyto zkušenosti později využil – jak sám napsal, svých kulinářských dovedností nabyl především díky silnému instinktu pro přežití: „Měl jsem na výběr mezi uvařením něčeho dobrého a hladověním“, napsal. „Začal jsem svou sebevýchovu jako vodní skaut. Poznal jsem jeho radosti a význam. Po léta udržel jsem si vzpomínky na prožité dny, naučil se, jak si pomoci v obtížích a pochybnostech a vždy mě občerstvovala zdravá příchut' vánku slaneho moře.“

Za Sea Scouting sám Baden-Powell nepovažoval jen plavbu po moři, ale opravdu všechny formy vodní turistiky, jachting i kanoistiku. Možná, že náš pojem „vodní skauting“ lépe vyjadřuje jeho pojetí: „*Námořní skauting není pouhý systém přípravy chlapce na povolání námořníka a k mořeplavbě. Především jej učí zajímavými prostředky, aby z něj vyrostl zručný, rychlý a disciplinovaný člověk schopný pečovat o sebe a pomáhat druhým v nebezpečí.*“

I čeští otci zakladatelé se od počátku dívali na vodní skauting jako na účinnou formu skautingu. Josefa Rösslera-Ořovského považujeme za zakladatele českého vodního skautingu, ale právě on byl především bezprostředním spolupracovníkem Svojsíkovým – vytvořil první české a první skautské poštovní známky, on byl prvním starostou Junáka, atd. Rössler-Ořovský i další pozdější činovníci vodních skautů (prof. Ludvík Šimek, prof. Albert Dutka ad.), vždy razili zásadu, že „*vodní skaut je skaut vodní*“. Například v první příručce o vodním skautingu od Ludvíka Šimka, vydané v roce 1922 v Praze můžeme číst:

- „*Vodní skauting jest odvětvím výchovy skautské. Cíle a účele jsou totožné se skautingem pozemním. Vodní skauti se řídí týmž skautským zákonem a slibem.*“
- „*Vodní skaut jest především skautem. Výchova jeho charakteru a myslí jest jednotná. Liší se pouze vodáckým výcvikem. Zná vodu a jest s ní spřízněn tak úzce jako vodní živočich.*“
- „*Dopravním prostředkem je mu plavba po řece, po vodě; pak jde podívat se lesům a přírodě.*“
- „*Zásadou mu jest býti zručným jako námořník: vpraviti se do všeho. Umí správně házetí záchranným kruhem a ví, jak připlouti a vyloviti tonoucího z vody. Zná říční předpisy, jest hbitější, rychlejší a zdatnější skauta: snaží se tak zachovati pověst námořních a říčních skautů celého světa.*“

(Obr. 30.1)

Na tomto nic nezměnil ani vývoj a peripetie naší společnosti, ani skutečnost, že od dob vzniku vodního skautingu máme už nejen skauty a rovery, ale i skautky, vlčata a žabičky, což původně bylo pro namáhavost vodních aktivit skoro nepředstavitelné. Pravda, příležitostně žertem zazní, že „*každá*

vodní skautka musí být správný chlap“, ale kupř. i v USA jsou vodní skautky členy Boy Scouts of America.

„Skautská výchovná metoda je založena na sedmi základních prvcích, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém,“ říkají současné Stanovy Junáka z roku 2014. Nejen český vodní skauting si proto ke komplexu výchovných prvků, popsaných skautskou metodou, přidává vodní aktivity především v podobě různých typů vodní a jachetní turistiky okořeněné námořní romantikou, vlastní akce, setkání a závody.

Vodácké aktivity provozuje mnoho skautských oddílů, oddíly vodních skautů je však pěstují soustavně. Avšak ani ve vodácké sezóně zároveň nesmějí přehlížet skautský výchovný systém a zapomínat na složky skautské výchovné metody. Je proto zcela nezbytné celoroční činnost systematicky plánovat a výchově se věnovat kupř. i při přípravě na závody.

Vodní sporty jsou nepochybně důležitou částí programu oddílů vodních skautů. Jsme pyšní, pokud z našich řad vyjde špičkový sportovec – se sportovními kluby jsme ostatně dříve bývali více spjati a olympioniky jsme opravdu produkovali. Sport se ovšem během mnoha uplynulých desetiletí natolik změnil, že být vrcholovým sportovcem prakticky znamená nevěnovat se ničemu jinému, a o to skautingu přeci nejde – jeho cíle jsou jiné. V našem pojetí jsou tak vodní aktivity především nápomocny výchově, nikoli výchova nápomocna sportovním výkonům. Toto pojetí se více blíží původní olympijské myšlence kalokagathie (antickému požadavku vyváženosti tělesné i duševní krásy, dobroty, ctnosti a statečnosti), tedy plní poslání skautské výchovy přispět k všestrannému osobnímu rozvoji mladého člověka.

Tradice a symbolika vodních skautů

Námořnická a vodácká romantika

Jestliže skauting vznikl ze „hry na armádu“, pak vodní skauting vznikl ze „hry na námořnictvo“. Tato hra je pochopitelná u mladých Angličanů, Skotů a vůbec Britů, u Francouzů, Řeků, Švédů a všech dalších příslušníků států s přístupem k moři a moře dopravně využívajících. Proč je však romantika moře a cestování po něm tak silným motivem pro mladé Čechy a Češky? Snad právě proto, že moře pro nás mělo a svým způsobem stále má příchut' nedostupného, v některých dobách dokonce zakázaného ovoce. Pro mnohé je lákavá i vidina nekonečných obzorů a svobody plavby po širém moři. Mládež i dospělí stále zajímají příběhy námořníků a pirátů, dnes zejména díky filmu a televizi. Symbolický rámec mořeplavectví a jemu podobné tak díky tomu napomáhají v souladu s posláním skautingu a jeho nástrojem – skautskou výchovnou metodou – přitažlivou hrou nejprve bezděčně, později inspirativně přibližovat, tvořit a upevňovat hodnoty, které tvoří podstatu životních postojů mladého člověka – skauta, a jsou tak účinnou podporou lepší realizace a účinku skautské výchovy.

Když díky Josefu Rössleru-Ořovskému a prof. Šimkovi vznikl vodní skauting český, využíval této podvědomé romantiky vrchovatou měrou, a to i přesto, že již tehdy bylo těžiště aktivit vodních skautů v rivercampingu, čili víkendových puťácích a k tomu nezbytné stavbě lodí – vznikaly maňásky (malé lodě) a pramice. Jako dnes, i tehdy bylo jen málo vodáckých vlků-samotářů, většinou se jezdilo a stále jezdí na pramicích či ještě častěji ve skupinách několika debkánů, což stmeluje kolektiv, umožňuje sdílet radost z pohybu v přírodě a přináší společné zážitky z dobrodružství, které řeka nabízí. Ostatně, kdo z nás by si nevzpomněl na mnohé příjemné večery, trávené na břehu šumící řeky u blikajícího plamene táboráku?

Vodácký výcvik jako nástroj skautské výchovy

Skautská pramice prodělala za desítky let mnoho změn od zmenšeniny prámu až po dnešní oplachtěné pramice P550 (viz kapitola XX), což ve své podstatě pramice není, ale zato je víceúčelová a skauti za hranicemi nám ji závidí. Nejcennější však na tomto typu lodi je skutečnost, že se jedná o kolektivní loď, která přirozeným způsobem umožňuje uplatnění skautského pedagogického vynálezu – družinového systému čili výchovy v malých přirozených skupinách.

Nutná vzájemná spolupráce na lodi pak samovolně vede k přijetí jedné ze základních zásad, tedy že „na lodi stojí jeden, velí jeden, mluví jeden!“. Nezbytná kázeň je totiž základním předpokladem bezpečnosti při jakékoliv činnosti na vodě a u vody. Vedle pádlování se nacvičují mezní situace, tedy převržení lodě a opětné nalodění, plavání v tekoucí vodě, plavání v oblečení, apod. Nutno také dodat, že stejný princip jako pramice dnes obdobně splňuje i jízda na raftu.

To celé včetně časté hry na námořníky funguje nejen jako motivační prvek, ale vede i k hravé, ale neuhýbající aplikaci mnohých bodů skautského zákona. V tomto smyslu nejdůležitějším je patrně

bod sedmý, tedy že skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců. Na vodě, ať už je to Ploučnice nebo Karibik, platí více než jinde, že představeného se vyplatí poslouchat, protože je představeným na základě svého vzdělání a hlavně nasbíraných zkušeností. Lze mu tak oprávněně důvěřovat, že zajistí bezpečnou plavbu svěžené lodi a její posádce. Několikrát zdůrazňovaná disciplína je navíc jednou z důležitých vlastností románových i skutečných námořníků.

Vodácké a námořnické tradice v oddílech vodních skautů

Vodácké názvosloví

Vzhledem ke specifickým aktivitám a využívání zmiňované vodácké a námořnické romantiky, mají vodní skauti také specifické názvosloví – jak to spojené s loděmi a plavbou (bort, kýl, eskymák, kontra apod.), tak to přímo spojené se skautskou činností (středisko = přístav, vůdce = kapitán, družina = posádka, rádce = kormidelník atd.). Některé oddíly pak používají i specifické názvosloví, odlišné od většinově zavedeného. Někde také můžeme nalézt velmi propracovaný systém „hodností“ členů oddílu, což by mělo motivovat ke snaze každého postoupit na kvalifikačním žebříčku výš.

Kroj vodních skautů

Neviditelnějším atributem vodních skautů je jejich kroj. Zmíněný rozdíl mezi pěším a vodním skautingem při jejich vzniku také vytváří rozdíl v jejich kroji. Pěší vycházel ze stejnokroje armády, vodácký vychází z uniformy námořnické. Podobu skautského kroje a pravidla jeho používání upravuje Krojový řád Junáka včetně dvou příloh. Pro vodní skauty jej doplňuje Vyhláška HKVS 1/05.

(Obr. 30.2)

Námořnickou uniformu po napoleonských válkách všechna loďstva odvozovala od kroje nejspěšnějšího námořnictva, tedy britského. Na lodích Jeho a později Jejeho Veličenstva zavedli i pro prosté námořníky jednotné oblečení, které charakterizovaly modré kazajky se širokým límcem a bílými kontrastními doplňky, nejčastěji v podobě „tří proužků admirála Nelsona“. Jednotné pokrývky hlavy mívaly pentle, které Němci, Rusové, Francouzi a další nechali svým námořníkům vlát, ale Britové si je svázali do úhledného uzlu nad levým okem. Velící důstojník nosil bílou čepici, aby jej bylo možno na dálku rozeznat, asi jako nosí železniční výpravčí čepici červenou.

Z původní podoby kroje anglických skautů byl vytvořen i kroj skautů českých. Na počátku samostatné Československé republiky používali vodní skauti tentýž kroj jako skauti suchozemští. Později však byla košile zaměněna za námořnickou bundu s námořnickým límcem s bílým tričkem ve výstřihu, který stahovala černá šňůrka, šátek se nepoužíval. Na hlavě se nosila tmavě modrá lodička se světle modrým lemováním. Modrá košile se začala používat po roce 1936 stejně jako světlemodrý šátek a bílý popruhový opasek. Na hlavě se nosil „lívavec“ s černou stuhou a žlutým nápisem Junák. Později se začal používat i tzv. „bonbonek“. Současná podoba skautského kroje se s malými obměnami používá od roku 2000.

Desítkami let ověřená podoba námořnického kroje je stále líbivá a láká nováčky do řad vodních skautů. Dokonce naše děvčata měla v letech 1945 – 49 zákaz nosit skautskou košili v námořnické modři, protože dívčí náčelnictvo mělo obavu, že se k vodákům dávají jen pro parádu.

Využívání bílé a modré barvy má i své praktické důvody, zejména dobrou viditelnost – například bílé „bonbonky“ pomáhají jednak odrážet sluneční paprsky způsobující úpal, jednak lze na velkou dálku „spočítat hlavičky“ a ubezpečit se, že je posádka kompletní.

(Obr. 30.3)

Vlajková etiketa

Vlajková etiketa vodních skautů vychází z jachtařských tradic a ze zákona o státních symbolech ČR. Vlajky na lodích sloužily stejnému cíli jako pomalované štíty na zemi – rozeznat, zda se setkávám s nepřítelem nebo spojencem. Vlajka byla vždy znamením příslušnosti, které muselo být rozpoznatelné z velké dálky, a to i v dobách, kdy ještě nebyly používány dalekohledy. Na druhé straně toto plátno negativně ovlivňovalo plavbu za větru. Z těchto protichůdných příčin se vyvinula pravidla vlajkové etikety. Loď byla součástí svrchovaného území státního útvaru, jehož vlajku nesla. Ze stejných příčin, ze kterých se na zemi vytvořila soustava etických pravidel rytířského chování, se vytvořila etická pravidla námořní zdvořilosti.

Loď plující bez vlajky byla lodí bez příslušnosti, tedy i bez ochrany a byla považována za loď loupežnou. Loď si mohl přivlastnit každý, kdo to dokázal a posádka byla zpravidla bez milosti utracena (nepohlíželo se na ni jako na svobodné lidi). Loď pod vlajkou naopak požívala ochrany a byla-li potopena nebo přivlastněna bez toho, že by příslušné státní útvary byly ve válečném stavu, bylo to kvalifikováno jako pirátství. Státními útvary nebyla jen království, knížectví, sultanáty a emiráty, ale i městské republiky (Benátky, Janov, Hamburk) nebo obchodní svazy měst (Hanza). Plout pod cizí vlajkou bylo považováno za zvláště nízký, zbabělý a velmi krutého trestu hodný úskok. Neúcta k vlajce byla neúctou k celému státu.

Vlajka se vyvěšovala až po východu slunce, při západu se spouštěla. Bylo ji nutno spustit i za výrazně špatného počasí. Vlajka musela být vyvěšována a spouštěna rychle. Vlajka musela mít zřetelný a nezaměnitelný klad barev, z dálky rozeznatelný obrazec „figuru“. Původně se používaly pouze barvy signálního kódu (modrá, bílá, žlutá, červená a černá). Nepoužívaly se „mezibarvy“ zelená, okrová, hnědá, azurová, oranžová, šedá apod. Tyto barvy se na vlajky dostaly až později, když se vlajky začaly používat i na zemi (oranžová barva má jméno podle osobní standarty Viléma Oranžského). Vlajky vybledlé a poškozené ztratily svou funkci.

V současné době je vyvěšená vlajka výrazem zdvořilosti. Na širém moři plují velké lodi bez vlajky, malé jachty zpravidla pod vlajkou. Při setkávání se lodí vyvěšením vlajky zdraví. Zdravící loď vyvěsí vlajku, počká, až vyvěsí zdravená loď, poté vlajku spustí do půli vlajkové žerdi nebo lanka a opět vyvěsí. Zdravená loď je povinna učinit totéž. Menší lodí zdraví větší, civilní lodí zdraví lodí válečné. Ve výsostných vodách a při vplouvání do přístavu je loď povinna plout pod svou vlajkou a navíc zpravidla vyvěšuje vlajku navštíveného státu, tak zvanou vlajku zdvořilostní. Jachta vracející se ze zahraniční plavby má právo na pravém ráhnu nést vlajky navštívených výsostných vod, zpravidla v abecedním pořádku. Sportovní pravidla (pramice, kanoe, kajaky, rafty, motorové čluny) jsou povinna v zahraničí nést na zádi vlajku ČR, slušnost žádá mít na přídi vlajku státu, v jehož vodách plujeme.

V přístavu se vyvěšuje vlajka v 8:00 hod. místního času, spouští se při západu slunce, nejpозději však ve 20:00 hod. místního času, vždy ceremoniálním způsobem. Nejjednodušším ceremoniálem je salutování, smeknutí čapky nebo stoj v pozoru čelem k vlajce. Kromě vlajek státních se vyvěšuje vlajka majitele (klubu, rejdaře – v současnosti ji zpravidla tvoří plameneč), vlajka hodnostní a vlajky signální.

Signálními vlajkami jsou vlajky kódu, které se vyvěšují nejvýš čtyři pod sebe. Dnešní mezinárodní kód je vypracován pro základní jednopísmenné signály (nejznámější je P „modrý Petr“, který v přístavu znamená „Loď se připravuje k odplutí“, přeloženo do romantičtina „Všechno mužstvo na palubu“, přeloženo do skautovna „Nástup“). Pro dvou a vícepísmenné signály je vypracován skutečný kodex, jehož důkladná znalost je opravdu námořním mistrovstvím. Díky systému vlajkových opakovaců není ani při otevřeném vysílání zapotřebí více než čtyř vlajek najednou. Některé signály jsou žertovné, ale mezinárodně jachtaři uznávané (kupř. pirátská vlajka Jolly Rogers znamená „Posádka nechce být rušena“, existuje i vlajka „Tchyně na palubě“). Zvláštní vlajky jsou vlajky válečné – wimpely, což jsou velmi dlouhé úzké trojúhelníkové vlajky, které vyvěšují válečná pravidla v akci.

(Obr. 30.4)

Vlajkosláva („gala“) je vyzdobení lodí všemi vlajkami včetně signálních při zvlášť slavnostních příležitostech. Rozlišuje se velké a malé gala. Při malé vlajkoslávě se na všech lankách vyvěsí všechny signální vlajky, při velké vlajkoslávě se použijí i náhradní sady vlajkového kódu k výzdobě lodě od přídi přes vrchol k zádi. Před přídí a za zádi se může použít bójek a kotev, aby vlajky šly až k hladině.

(Obr. 30.5)

Vodní skauti stejně jako ostatní vodáci a jachtaři vyvěšují vlajky před loděnicí, na táboře a jinde na souši vlajky obdobným způsobem jako na moři.

Vodácký stožár je vlastně zadní stěžeň lodi, proto se staví šikmým ráhnem k vodě. Jen v případě, že tábor je daleko od vody, směřuje ráhno ke kapitánovu stanu, popřípadě je orientováno na sever. Stožár se kotví mezi kůly pomocí dvou čepů (vrutů, šroubů s maticí). Po vytažení jednoho čepu je možno stožár sklopit, po vytažení obou vyjmout.

Čnělka, ráhno a příčné břevno mají délku třetiny stožáru. Ráhno má sklon 45° (představuje vratiráhno, nikoli vratipeň), je upevněno závěsem hned pod čnělkou u příčného břevna, ne níže. Kotvící záporny jsou zachyceny na kůly šikmo zatlučené do země. Příčné břevno a ráhno jsou kotveny na čnělku. Na spodní část stožáru je upevněn úvazník s pacholetem (kolíkem) pro každé vlajkové lanko. Někdy se staví samostatný úvazník těsně před (podle lodi vlastně těsně za) vlajkový stožár.

Pro státní vlajku je lanko na ráhne, pro vlajku oddílu (přístavu) na čnělce. Na každém ramenu břevna je po čtyřech kladkách na ostatní vlajky v takových vzdálenostech, aby se vlajky vzájemně nezaplétaly. Na příčné břevno se vyvěšují vlajky zdvořilostní, hodnostní, služební a signální v pořadí, daném vyhláškou. Ve vyhlášce HKVS č. 8/2013, resp. vyhláškou Ministerstva dopravy a spojů č. 277/2000 Sb. jsou podrobně popsána pravidla používání a podoby vlajek, praporů a standard vodních skautů.

(Obr. 30.6)

Čestná strana (při nástupu) je buď na zádi (pod ráhnem) nebo na pravoboku. Na lodi totiž tradičně důstojníci nastupovali na zádi, mužstvo tvořilo další tři strany čtverce. I na táboře tedy nastupují kapitáni na straně vratiráhna, členové oddílů buď do čtverce, nebo na opačné straně, případně „po obou stranách paluby“. Slavnostní nástup k vlajce zřetelně člení táborový den, navozuje slavnostní chvíli a tiší táborový ruch, posiluje princip „...*duší i tělem být připraven pomáhat vlasti a bližním*“ a v neposlední řadě nutí i nejmladší jedince k častějšímu převléknutí a alespoň naznačení osobní hygieny.

Státní vlajka se nosí rozvinutá, klínem dopředu, bílá vlevo, oddílová vlajka složená přes ruku. Úplná vlajková četa má složení velitel + 4 členové (ve výjimečných případech při velké vlajce 1 + 6), běžná 4 členové (velitel je potom přední levý), malá 2 členové (prvý nese přes ruku státní, druhý oddílovou vlajku).

(Obr. 30.7)

Dodnes loďstva používají i pestré hodnostní vlajky k označení přítomnosti důstojníka s nejvyšším postavením. Hodnostní vlajky mají i vodní skauti (viz dále).

Vyvěšování signálních vlajek bývá na táboře doplňkem her (svolání mužstva, vyhlášení začátku a konce hry, atd.). Vyvěšení vlajky posádky (družiny) ve službě je nejen označením začátku a konce její povinnosti, ale i formou poděkování.

Příloha: vyhláška o vlajkách + pravidla vlajkové etikety

Loďní zvon

K dokonalému vybavení vodáckého tábora patří loďní zvon buď u stožáru, nebo na samostatné zvoničce. Že lze jeho nepřerušovaného zvonění použít k vyhlášení poplachu, ví každý. Ale jeho úder může také značit tradiční námořnické odpočítávání času.

(Obr. 30.8)

Na vodáckém táboře je pravidelné odbíjení zvonu nejen zpestřením života, akustickým majákem a odpovědí na dotěrné „*Jak dlouho ještě?*“, ale v noční době při sice ztišeném, avšak dodržovaném rytmu i kontrolou bdělosti noční hlídky.

V dobách, kdy hlavním časoměrným zařízením byly přesýpací hodiny s úplným přesypáním písku za půl hodiny, byla pracovní doba mužů u vesel dvojnásobná, tedy jedna hodina. Když se galejníkům poněkud ulevilo přidáním plachet, prodloužila se jim doba na dvojnásobek, tedy dvě hodiny. Když pak plachty převzaly většinu námahy, opět se zdvojnásobil čas na čtyři hodiny a tak to už zůstalo. Námořník ve službě každou půlhodinu převrátil hodiny a oznámil to úderem na zvon. První půlhodina po půlnoci či poledne je jeden úder, celá hodina dvojitý úder, třetí půlhodina jeden zdvojený a jeden lichý úder, což pokračuje až do čtyř zdvojených úderů. Loďní zvon udává nejen palubní čas, ale i prověřuje pozornost a připravenost námořníků ve službě.

Křest nováčků

Silnou vodáckou tradicí je křest nováčků, vycházející ze starého námořnického zvyku rovníkového křtu. Ať už na konci plavby nebo v polovině tábora, tedy na pomyslném rovníku, připlouvá Neptun se svou družinou, v níž bývá loďní felčar, kuchař, mořská panna a někdy i mořský čert, a přijímá do své říše nováčky.

Podoba samotného rituálu se liší podle různých tradic jednotlivých oddílů. Nejčastěji Neptun přijímá symbolicky oholené (šlehačkou), nakrmené (například včerejším porridgem s kečupem a medem) a vyléčené (směsí hořčice a tvarohu) nováčky křtem (vhozením do rybníka či tůně). Přijetí nováčků obdrží glejt nebo je jejich jméno i s datem křtu zaznamenáno na oddílový památeční předmět (například stužkou na kormidle, kde lze najít všechny křtěné členy i mnoho let zpátky apod.).

(Obr. 30.9)

V roce 1535 se panamský biskup Berling během své námořní inspekční cesty podél břehů Jižní Ameriky dostal do takové situace, že už už to vypadalo na zkázu jeho, lodi i námořníků. Po týdnech plavby sem a tam slíbil biskup za záchranu pokání v podobě opětovného křtu sebe, svých kaplanů i celé posádky, která se už v zoufalství rouhala Bohu. A ejhle! Vyčasil se a biskup spatřil ostrov později nazvaný Želví (Galapagos), ležící na rovníku. Biskup proto vyvedl posádku na břeh, nechal ji umýt, ostříhat, napojit a znovu pokřtít. Ze skutečné události postupem času vznikla tradice. Každý námořník, který poprvé přeploval rovník, musel být napříště znovu pokřtěn, samozřejmě v patřičném oblečení a za patřičné hygieny. Když tento zvyk od katolických Španělů převzali protestanští Angličané, Nizozemci a jiní zkušení námořníci, postupně nahradili Hospodina starším božstvem, tedy Neptunem. Nyní na každou loď, která přeplovala rovník libovolným směrem, nastoupil bůh moří a oceánů Neptun a nováčky nechal umýt, odšívít, oholit, preventivně napojit nějakou „medicinou“ a pokřtít. Zároveň jim obvykle přislíbil držet nad nimi ochranou ruku.

Křest lodí

Oddíly svým loďm dávají jména (umístění názvu včetně identifikace majitele je zákonná povinnost) a často to provádějí obřadně. Pověřiví námořníci věřili, že pokud nebyla loď pokřtěna

správně, znamená to neštěstí (na loď, která nebyla pokřtěna vůbec, odmítali vstoupit) a zvláště špatným znamením bylo, pokud se lahev šampaňského o bok lodi napoprvé nerozbila nebo kupř. zranila svou kmotru. Tradicí je i to, že i když loď změní jméno, nový křest se již nekoná.

(Obr. 30.10)

Už v antice se při spouštění nové lodi žádalo příslušné božstvo o ochranu. Dělal to i Vikingové, Byzantinci a po nich členové Hanzy, Janované i Benátčané. Katolická Evropa to spojovala s vhodným církevním svátkem a křtěním lodi svěcenou vodou jménem světců žádaných o ochranu na moři. Pragmatičtí protestanti dávali lodím jména jiných šťastných pojmů a loď nekřtil kněz, ale hlavní sponzor. Ustrkl z poháru a zbytek nalil na nový trup. Později byla voda v poháru nahrazena vínem a pohár přímo lahví, kterou bylo nutno vhodným mrštěním o bok lodi rozbít. Když bylo hlavním britským sponzorem Její Veličenstvo královna Viktorie vládnoucí skoro 64 let, vžil se zvyk nahradit kmotra kmotrou. K rozbíjení lahve se pak používala vhodně zkonstruovaná šibenička. Ne vždy se ale křest podařil: například střep z lahve, kterou byl křtěn Titanic, poranil svou kmotru na ruce – a víme, jak Titanic dopadl. Křižník Aurora při svém křtu zase poranil kmotru z přibuzenstva cara – a Aurora v listopadu 1917 spustila jednu z největších říjnových katastrof.

Odemykání a zamykání vody

Protože vodní skauti většinou plují po našich vodách jako kdysi čeští voraři „od zámruzu do zámruzu“, tedy od března do listopadu, využívají zimního období nejen k plnění jiných, než vodáckých součástí stezky, ale i k uskladnění, údržbě či opravě svých lodí.

Na jaře a na podzim proto symbolickým velkým klíčem i my vodu odemykáme a zamykáme. Mnohdy zamykání řeky, nejčastěji prováděné na sv. Martina, doprovází zpěv staré skotské písně *Auld Lang Syne* s charakteristickým refrénem „*To není žádné loučení, byť chvíl se nám i hlas, jsme pevně v kruhu spojení a sejdem se zas!*“. Právě tuto píseň zpívali rybáři při začátku sezóny, kdy rodiny nevěděly přesně, kdo se s kým zase sejde. Na jaře vodáci „svou“ vodu zase obvykle na sv. Jiří obdobným způsobem „odemykají“. Stejně jako i jiné tradice, každoroční odemykání a zamykání vod posiluje ve skautech vědomí sounáležitosti s ostatními vodáky a odpovědnosti k místní řece, přírodě v jejím okolí i celému regionu.

Protože i ta největší řeka někde pramení, protože i to největší jezero je odněkud napájeno, vydávají se často vodní skauti právě na jaře pěšky k pramenům své vody. I to je vyjádřením vztahu k přírodě, a pokud se skauti podílejí na čištění a údržbě zdroje nebo i jiné části koryta řeky, naplňují tím naše poslání.

(Obr. 30.11)

Další námořnické zvyky a tradice

Námořníci bývali velmi pověřiví – nebezpečí bylo dost, a když něco nevyšlo, bylo třeba hledat důvod. Mezi nejčastější pověry patřilo, že na palubě se nesmí hvízdát, aby nepřišla větrná smršť (důvodem ovšem bylo vyloučení záměny se signálem píšťalky, odůvodněné i dnes). Na lodi bylo vyloučeno střílet racky a vodní ptáky vůbec, protože to byly duše mrtvých kamarádů (pověra užitečná i dnes směrem k 6. bodu skautského zákona).

Symbolika českých vodních skautů

Znak

Na celém světě užívají námořní a vodní skauti znak své národní skautské organizace, tedy lilii, doplněnou o kotvu, výjimečně o kormidelní kolo. Stylizovaný obraz kotvy nejčastěji znázorňuje tzv. admirální kotvu.

Její těžké těleso má dva háky a zpravidla dřevěné okované příčné břevno, které při vlečení způsobuje zarytí kotvy do měkkého dna nebo zachycení o kamenný výstupek.

Křesťanští námořníci často nosili symbol kotvy doplněný o srdce a kříž vytetovaný na svém těle (tetování převzali od obyvatel tichomořských ostrovů). Dnes se prodávají přívěsky se stejnými symboly jako výraz základních křesťanských ctností – kříž značí víru, srdce lásku a kotva naději. Dobrá kotva zabezpečuje pevný bod v chaosu, jistotu dobrého konce. Při návštěvě papeže Benedikta XVI. v Brně roku 2009 ozdobil několikametrová kotva – symbol naděje areál brněnského letiště. Dnes je umístěna v přístavu osobní lodní dopravy na Brněnské přehradě.

(Obr. 30.12)

Také zručný kreslíř Josef Rössler-Ořovský použil jako první znak českých vodních skautů kotvu doplněnou lilii, která se používala až do vstupu vodních skautů do Svazu junáků skautů RČS v roce 1920.

(Obr. 30.13)

Až do vzniku jednotného Junáka r. 1939, resp. do jeho zákazu r. 1940 používali heraldickou lilii doplněnou kotvou a nápisem Buď připraven. Používala se jako nášivka k označení činovnícké funkce, v kovovém provedení nejčastěji na pokrývku hlavy. Někdy se mylně uvádí, že tato lilie byla slibovým odznakem vodních skautů – to ale pravda není, vodáci vždy používali stejný slibový odznak jako ostatní členové Svazu, později jednotného Junáka. Po druhé světové válce byla používána kotva s lilii Junáka a stuhou s nápisem Buď připraven. Pravděpodobně měla být užívána již od vzniku jednotné organizace Junák roku 1939, ale prakticky k tomu pro zákaz v r. 1940 již nedošlo. Skautští výtvarníci se pokoušeli i o jiná spojení kotvy a lilie, ale následující zákazy v roce 1949 (úředně 1950) a 1970 neponechaly ke změně dost času. Vzhled kotvy s lilii a heslem Buď připraven v opisu byla použita na některých slavnostních vlajkách, resp. standartách a na putovní ceně Memoriálu Hugo Sedláčka při závodu Přes tři jezy. V praxi se však jako kovový odznak používala kotva doplněná klopovou lilii.

(Obr. 30.14, 30.15)

V roce 1990 reagoval HKVS na členství Junáka ve WAGGGS, tj. na skutečnost, že existují i dívčí vodní oddíly, přijetím znaku doplněného o lano stočené do tvaru trojlístku, tedy symbolu dívčího skautingu, a to dříve, než trojlístek oficiálně přidala do znaku celá organizace Junák. (obr.) Množství symbolů (lilie, trojlístek, kotva, štítek se psem) vyneslo tomuto znaku přezdívku „sendvič“ a HKVS doporučoval, aby se používal převážně v jednobarevném provedení. (obr.) Mírně upravená podoba „sendviče“ byla potvrzena i v roce 2000 v rámci grafického sjednocení oficiálně vydané skautské symboliky. (obr.) Mnohdy se objevuje špatná podoba znaku s ostrými záhyby trojlístku, způsobená nepochopením symbolu lana, té je třeba se vyvarovat. (obr.)

(Obr. 30.16, 30.17, 30.18, 30.19)

Symbolika bobra

Od dob samotného vzniku skautingu bylo zvykem skautské družiny pojmenovávat ve shodě s indiánskými rody názvy zvířat, popř. u skautek obvykle rostlin a květin). Ve shodě s tímto zvykem pojmenoval Rössler-Ořovský první skautskou vodní družinu Bobři – bobr byl vnímán jako zvíře typicky vodní, pracovitě a žijící ve skupinách. Za desítky let se symbolické pojmenování „bobr“ objevilo v nejrůznějších spojeních, například „stříbrný bobr“ původně znamenal totéž, co dnes čekatelská zkouška, tedy opravňoval ke spolupráci při vedení oddílu. Postupem času se ale symbolika bobra ustálila a dnes se objevuje v následujících čestných označeních:

- **Řád Stříbrného bobra** – patří mezi nejstarší dosud platná skautská vyznamenání, uděluje se členům Junáka za dlouholetou, minimálně však patnáctiletou soustavnou činnost přinášející rozvoj českého vodního skautingu na poli organizačním, výchovném, programovém, osvětovém, publikačním. Může být ale udělen i nečlenům Junáka, za zvláště vynikající zásluhy ku prospěchu vodního skautingu v České republice. Návrh na jeho udělení může předložit každá organizační jednotka registrující vodní skauty.

Jeho vznik se datuje do roku 1921, kdy jej Hlavní stan vodních skautů Svazu junáků skautů Republiky Československé přijal jako skautské vyznamenání pro vodní skauty. Znovu potvrzen byl usnesením IV. valného sněmu Českého Junáka v roce 1990.

Vyznamenání uděluje hlavní kapitán či kapitánka v řádový den, kterým je 8. červen (svátek sv. Medarda, patrona českých vodních skautů). Nositelé Řádu Stříbrného bobra jsou oprávněni účastnit se kterékoliv činnosti a jednání orgánů vodních skautů a předkládat své návrhy, připomínky a stížnosti ke všem problémům VS. Více podrobností lze nalézt ve Statutu tohoto vyznamenání.

(Obr. 30.20)

- **Medaile Bronzový bobr** – vyznamenání Junáka udělované za soustavnou aktivní činnost, přinášející rozvoj českého vodního skautingu, a to zejména při vedení oddílů a přístavů. (obr.) Zřízena byla v roce 2003 rozhodnutím Náčelnictva Junáka na návrh HKVS, zejména právě k ocenění práce kapitánů a kapitánek při výchově vodních skautů. Návrh na udělení může předložit každá organizační jednotka registrující vodní skauty. Medaili schvaluje a uděluje Hlavní kapitanát vodních skautů. Další podrobnosti ve Statutu tohoto vyznamenání.

(Obr.30.21)

- **Odborka Bobr** – v současnosti existuje ve dvou stupních (*Mladý bobr* a *Bobr*) a uděluje se za získání několika typů odborek vhodných pro vodní skauty. Do značné míry odpovídá vysoce ceněné odborce *Lví skaut* (pro její splnění je nutno získat několik stanovených odborek, Tři orlí pera a splnit i další požadavky). Od roku 2000 až dosud udělil HKVS jen pět těchto odborek.

Před válkou platilo, že se dokonce nesměla používat přezdívka Bobr, protože byla vyhrazena nositelům příslušné odborky. Dokonce i družina si směla říkat Bobři jen tehdy, jestliže alespoň polovina členů měla odborku Bobr. Symboliku bobrů, resp. bobříků (což jsou vlastně ondatry) velmi zpopularizoval popisem rozpracování podmínek výchovného programu ve svém oddíle spisovatel Jaroslav Foglar. Leckterý laik si činnost skautů představuje právě lovem bobříků.

(Obr.30.22)

Vlajka HKVS a českých vodních skautů, vlajky vodních skautů

Vlajka HKVS je současně symbolem vodních skautů při celostátních akcích, případně při akcích jednotek vodních skautů v zahraničí. Historicky byla vlajka Hlavního stanu vodních skautů jednoduchá vlajka o třech pruzích v barvách 1. oddílu pražských vodních skautů, tj. červená – modrá – červená (tato kombinace je též stuhou Řádu stříbrného bobra).

Ve 30. letech vlajka byla doplněna bílým motivem kotvy a lilie, po 2. světové válce byla zhotovena modrá standarta HKVS s kotvou, lilii a stuhou s nápisem „Bud' připraven“, resp. „HKVS“, lemovaná opakujícím se motivem české trikolory.

Současná podoba vlajky vychází z té historické, znaku „sendviče“, tzv. národních barev, tradiční podoby oddílových vlajek a vexilologických zásad. Obdélník o rozměrech v poměru 2:3 se skládá ze tří pruhů v barvě červené – modré – červené, uprostřed středního modrého pole je bílý znak vodních skautů (sendvič), který je na rubové straně probarven tak, že hlava psa hledí vždy k žerďové části vlajky. Z optických důvodů jsou červené pruhy zúženy a jsou v poměru 0,9 : 2,2 : 0,9.

(Obr. 30.23)

Jako vodní skauti používáme také vlajky přístavu, oddílu či posádky. Pravidla pro používání a podobu těchto vlajek stanovuje Vyhláška HKVS č. 8/2013 o vlajkách vodních skautů (v příloze).

Původně barvy oddílům určoval Hlavní stan VS a měly se používat pouze kombinace barev signálního kódu (červené, modré, bílé, žluté a černé). V současnosti tyto podmínky nelze dodržet, oddíly by však měly vybírat barevnou kombinaci výrazně kontrastní a pokud možno vycházející z městského znaku sídla oddílu. Současný Hlavní kapitanát oddílové barvy neurčuje, pouze schvaluje. Kombinace červená – modrá – červená je vyhrazena hlavnímu kapitanátu.

(Obr. 30.24)

Podle staré tradice mají některé námořnické hodnosti nárok na vlastní hodnostní vlajku (vlajkový důstojník, flag officer). I vodní skauti proto používají od svého vzniku hodnostní vlajky pro činovníky od oddílu výše. Na úplném vlajkovém stožáru vodních skautů se vyvěšuje vlajka nejvyššího přítomného vodáckého činovníka. Podobu a pravidla používání hodnostních vlajek stanovuje výše jmenovaná vyhláška, jejich vzezření je však v zásadě podobné: vlajky činovníků oddílu jsou zmenšené vlajky oddílu doplněné v žerďové části o jednu, resp. dvě hvězdy v barvě středního pruhu; vlajky činovníků přístavu jsou modré s bílým sendvičem doplněné v žerďové části o jednu, resp. dvě bílé hvězdy; vlajky činovníků HKVS jsou bílé s modrým sendvičem a jednou (krajský kapitán) až čtyřmi modrými hvězdami (hlavní kapitán).

(Obr. 30.25)

Organizační začlenění vodních skautů v rámci Junáka

Vodní skauti nosí modré kroje, ale na nich stejně slibové lilie jako ostatní. Uznávají totiž stejné hodnoty skautského slibu a zákona, jen ke splnění cílů skautské výchovy více používají vodních sportů a námořnické romantiky. Při svém vzniku tvořili čeští vodní skauti samostatný spolek, při vzniku Svazu junáků skautů RČS se stali jako jedni z prvních jeho kolektivním členem. Během dalších let se postavení VS měnilo až do dnešního stavu.

„Vodní skauting jest odvětvím výchovy skautské. Cíle a účely jsou tytéž, jako u Skautů pozemních. Vodní skauti se řídí týmž skautským zákonem a slibem. Při Svazu Junáků Skautů RČS zřízena zvláštní složka, vodní odbor zvaný „Vodní skauti

Svazu Junáků Skautů RČS". Odbor tvoří: Hlavní Stan Vodních Skautů, oddíly Svazu Skautů vodní skauting pěstující, vodní družiny, vodní hlídky a přátelé vodního skautingu. Tomuto odboru přísluší právo vysílati jednoho zástupce do Náčelnictva Svazu." (Ant. B. Svojsík: Organizace, Praha 1930). Tak tomu zůstalo až do r. 1938, kdy Svaz zanikl a vznikla jednotná organizace Junák – Ústředí skautské výchovy. Po vytvoření jednotné organizace v lednu 1939 byli i vodní skauti její organickou součástí, Junák však byl brzy zakázán.

Po obnově v r. 1945 se vodní skauti vrátili k samostatnému číslování a Hlavní kapitanát byl odborem Náčelnictva chlapeckého kmene (vodní skautky a vlčata oficiálně neexistovaly). Již v r. 1948, kdy byl Junák začleněn do tehdejšího Svazu české (a slovenské) mládeže, ztratili vodní skauti i tuto odlišnost registrace. Na další změny nedošlo, protože byl Junák rozpuštěn.

V r. 1968 živelně vznikly z bývalých oddílů celé přístavy, které měly i dívčí, vlčácké a žabičkovské oddíly. HKVS však zůstal opět jen odborem Náčelnictva chlapeckého kmene, přestože děvčata měla svou kapitánku a srazy kapitánů proběhly společně (lesní školy byly formálně - řekou - odděleny). A vzhledem k dalšímu zrušení Junáka opět nedošlo k organizačním a legislativním úpravám.

V r. 1989 se sešel HKVS jako jedna z prvních složek Junáka, vyvíjel aktivní činnost (srazy kapitánů, metodické vedení oddílů Kapitánsku poštou, lesní školy a kurzy, závody, ...) stále však byl jen odborem NChK, kde byli zastoupeni zpravodajem, jímž nebyl hlavní kapitán. Vzájemná komunikace však postrádala detaily a byla někdy těžkopádná. V NDK, NKD a ÚRJ vodní skauti zpravodaje neměli, byli zastoupeni zvolenými činovníky „modrého pohlaví“. Při přípravě Navigamu 94 se ukázalo, že vodní skauti nemají možnost hospodařit, protože nejsou jednotkou s právní subjektivitou. Proto byl na míru ušit Řád pro zakládání jednotek se specifickým výchovným programem a na jeho základě byl HKVS statutem ustanoven takovouto jednotkou (nyní se těmto jednotkám říká „zvláštní organizační jednotky“, další v pořadí byla Skautská ochranná služba).

Stanovami Junáka z r. 2001 byl přijat model jediného výkonného orgánu (Výkonná rada) a jediného řídicího orgánu (Náčelnictvo Junáka) – v něm mají vodní skauti podle těchto Stanov zastoupení v osobě hlavního kapitána vodních skautů, zvoleného sněmem VS.

Organizační řád Junáka z roku 2006 vymezil vodní skauty jako výchovnou síť (aktuálně platný organizační řád z roku 2014 toto znění potvrdil).

„Mimo organizační strukturu Junáka mohou vzniknout i další řídicí sítě pro výchovné jednotky se specifickým zaměřením. Jejich strukturu a působnost a pravomoc jejich orgánů stanoví vnitřní předpisy Junáka. Stanoví-li tak vnitřní předpis, mohou orgány těchto sítí vydávat řídicí akty závazné v této síti.“ A dále: „Zvláštním typem řídicí sítě ve smyslu odst. (113) je „sítí kmene dospělých“, jejíž součástí jsou všechny kluby dospělých, a „sítí vodních skautů“, jejíž součástí jsou všechny oddíly se zaměřením „vodní“.“

V roce 2008 byl Náčelnictvem Junáka přijat Řád vodních skautů, který už jasně říká: „*Účelem sítě VS je tvořit a zajišťovat koncepci a provádění specifických forem výchovy vodních skautů a skautek v rámci systému výchovy mládeže v Junáku.*“ Působnost sítě VS spadá zejména do oblastí:

- tvorba koncepce vodácké výchovy dětí i vzdělávání dospělých,
- zajišťování kvalifikace a metodické vedení činovníků vodních skautů,
- sledování bezpečnosti a poskytování metodické pomoci při vodních aktivitách,
- kontakt a spolupráce s vodními a námořními skauty v zahraničí,
- kontakt s ostatními subjekty v oblasti vodních sportů, dopravy, bezpečnosti a životního prostředí.

Tento řád také popisuje organizační strukturu jednotek vodních skautů v čele s Ústředním srazem kapitánů a Hlavním kapitanátem, přiznává právo řídicích aktů (usnesení ÚSK, vyhláška Hlavního kapitanátu VS, rozhodnutí hlavního kapitána, rozhodnutí krajského kapitána a rozhodnutí okresního zpravodaje VS), zakotvuje specifické názvosloví, přiznává právo specifických vlajek atd.

Zájmová výchovná síť vodních skautů zajišťuje hlavní činnost Junáka – výchovu a sebevýchovu – specifickou formou vodáckého výcviku v rámci systému výchovy mládeže v Junáku. Síť vodních skautů má tyto vlastnosti:

- základní výchovnou jednotkou vodních skautů je oddíl. Základní pracovní jednotkou je posádka. Posádka vodních skautů v rámci „obyčejného“ oddílu je možná pouze v případě, že je ve vedení oddílu činovník s příslušnou kvalifikací.
- oddíly vodních skautů jsou zpravidla sdruženy do středisek vodních skautů - „Přístavů“.
- oddíly vodních skautů mohou být začleněny do jakéhokoli střediska.
- síť vodních skautů je doplňkovou výchovnou sítí k základním výchovným sítím, tj. kmenovým.
- vodní skauti mají vlastní kroj a symboly.
- vodní skauti mají specifické výchovné prostředky: vodácké doplňky výchovného systému, vodácké kvalifikační doplňky, vlastní předpisy pro vodáckou činnost.

Příloha: Řád vodních skautů

Hlavní kapitanát vodních skautů

Součástí a pomyslným vrcholem sítě vodních skautů je Hlavní kapitanát vodních skautů (HKVS), který metodicky vede vodní skauty v otázkách specifických pro vodní skauting. Předpisy a

metodické pokyny pro vodáckou činnost vydávané HKVS jsou doporučeny pro všechny členy i jednotky Junáka, které tuto činnost provozují, a to i tehdy, stojí-li mimo síť vodních skautů. Podrobnosti viz Řád vodních skautů.

HKVS má šest volených členů: hlavního kapitána/kapitánku a pět přístavných – zástupce / zástupkyni hlavního kapitána / hlavní kapitánky, organizačního, dva výchovné a hospodáře. Členové HKVS jsou voleni na tři roky ústředním srazem (sněmem) kapitánů.

Kapitanát vodních skautů

Aby se síť vodních skautů, která není pobočným spolkem, mohla chovat jako právnická osoba, existuje zvláštní jednotka Kapitanát vodních skautů. Síť vodních skautů a hlavně jejímu Hlavnímu kapitanátu zajišťuje podobná práva (a povinnosti) jako jiným organizačním jednotkám v Junáku. Členy jednotky Kapitanát vodních skautů jsou automaticky členové HKVS. zvolení Ústředním srazem (sněmem) kapitánů vodních skautů. Podrobnosti viz *Statut Kapitanátu vodních skautů* (v příloze).

Příloha: *Statut Kapitanátu vodních skautů*

Organizační struktura Sítě vodních skautů

Každý činovník vodních skautů má samozřejmě právo obrátit se přímo na členy Hlavního kapitanátu prostřednictvím kontaktů, které nalezne na webu HKVS. Síť vodních skautů je však struktura metodická, organizačně patří oddíly pod junácké okresy a kraje.

V rámci organizační struktury sítě vodních skautů mají nezastupitelné místo krajszí kapitáni, kteří jsou jednotlivým oddílům a přístavům nejbližší, nadto jsou řádnými členy Hlavního kapitanátu a zastupují „modré“ v krajských radách Junáka, kde mají zdůrazňovat specifika jejich činnosti. Dále mají metodicky vést vedoucí jednotek se zaměřením na vodní skauting. Stejnou náplň funkce a stejné pravomoci má i střediskový či okresní zpravodaj VS, samozřejmě však vzhledem k příslušné jednotce.

Podrobnosti viz Vyhláška č. 6/2009, kterou se upravují další práva a povinnosti krajských kapitánů.

(Obr. 30.26)